

เทศน์เช้า วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ สิ่งที่เขาแสวงหา เขาชวนขวยถักมา ขวนขวยต้องการธรรม สัจธรรมๆ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเน้นย้ำนะ “เธอจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย เธอจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด”

แล้วสัจธรรมมันคืออะไรละ อะไรเป็นธรรม ถ้าพอใจเราก็เป็นธรรม ถ้าไม่พอใจก็เป็นกิเลส เอาแต่ความพอใจของตน แต่ถ้าเป็นความจริงๆ สัจธรรมนี้เป็นสัจธรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา ถ้าส่งเสริมพระพุทธศาสนา เราก็ไปส่งเสริมกันด้วยการทำทาน ระดับของท่านศีล ภาวนา ถ้าเรื่องของสัจธรรมๆ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าปัญญาอันนั้นเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาอันนั้นปัญญาของพระอรหันต์ พระอรหันต์นะ อย่าดูถูกความนิ่งอยู่ของพระอรหันต์ เพราะความนิ่งอยู่ของพระอรหันต์ เพราะท่านรู้ทันอารมณ์ความรู้สึกของท่าน พุดออกไป คนที่ไม่พอใจมัน เป็นโทษ เป็นลบ ถ้าพุดไปส่งเสริมใครที่เป็นบวก มันก็จะมีใจ

เห็นไหม ท่านนิ่งอยู่ๆ เพราะพุดออกไปแล้วมันมีผลลบกับผลบวก ถ้าผลลบมันก็ลบไป ถ้ามันผลลบ ลบคนที่มีความดีมานะนะ มันจะลบกับศาสนาเลย เขาจะต่อต้านศาสนาว่าศาสนาเป็นอย่างนั้นหรือ

ศาสนานั้นมันออกมาจากอะไร ออกมาจากบุคคล ออกมาจากศาสนบุคคล ศาสนบุคคล คนนั้นถ้ามีหัวใจเป็นธรรมๆ ออกมามันเป็นธรรม ถ้าศาสนบุคคลคนนั้นถ้าหัวใจไม่เป็นธรรม ออกมามันก็ไม่ใช่ธรรม แล้วถ้าความนิ่งอยู่ของพระอรหันต์ พระอรหันต์เขานิ่งอยู่เพราะเขาไม่พุดออกไป เพราะพุดออกไปแล้วมันไม่เป็นประโยชน์

เธอจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด มีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด แล้วธรรมมันอยู่ที่ไหน องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมอันนั้นๆ กราบธรรมในใจขององค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในขณะนั้น เธอจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจแล้ว สิ่งใดต่างๆ เป็นของเล็กน้อยทั้งนั้น

นะ ถ้าเรามีคุณธรรมในหัวใจขึ้นมา ถ้ามีปัญญาแล้ว ชีวิตเรา สิ่งที่มีมันจะวิบากขนาดไหนก็ยังมีได้
ยังมีได้ตลอด เพราะเขามีธรรมในใจไง

แต่ถ้ามันอ่อนแอๆ สิ่งใดมันสมควรอยู่แล้ว มันสมบุญสมคุณอยู่แล้ว แต่มันไม่พอใจๆ
มันว่ามันทุกข์ๆ แต่มันสมบุญสมคุณอยู่แล้ว สมบุญสมคุณนั่นนะ แต่อารมณ์ความรู้สึกของคน
นี่ไง ถ้ามันเป็นผลลบๆ มันเป็นอย่างนั้น

ฉะนั้น ส่งเสริมพระพุทธศาสนาๆ เราก็ส่งเสริมพระพุทธศาสนาทั้ง สร้างถาวรวัตถุ มัน
เป็นสิ่งที่สมควรที่จะสร้างนะ ถ้าสิ่งที่สมควรที่จะสร้าง คุณติ ในการท่องเที่ยว ในเรื่องเศรษฐกิจ
เขาก็มาเที่ยววัดเที่ยววาถกันนั่นนะ วัดวาอย่างนั้นเป็นวัดวาทางเศรษฐกิจ พอเวลาผู้ที่มีจิตใจที่เขา
เป็นธรรม จิตใจเขาต้องการส่งเสริมพระพุทธศาสนา เขาได้สร้างสิ่งนั้นขึ้นมา สร้างถาวรวัตถุ
ขึ้นมาเพื่อให้เป็นที่เชิดชู เป็นสัญลักษณ์ๆ แต่ของเราส่งเสริมคุณธรรมๆ ศาสนามันอยู่ที่นี้ ศาสนามัน
มันอยู่ที่หัวใจของสัตว์โลกใจ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ตรัสรู้ที่โคนต้นโพธิ์นั่นไง เวลาโคน
ต้นโพธิ์ เราก็มีโคนต้นโพธิ์นั่นเป็นสัญลักษณ์ แต่ถ้าต้นโพธิ์นั่น ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าไม่ได้ตรัสรู้ละ ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ ตรัสรู้ที่ไหน ตรัสรู้ในใจขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสรู้ธรรมในใจ
ดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นอยู่ที่ไหน อยู่ที่โคนต้นโพธิ์นั่น เราก็เห็นแต่ต้นโพธิ์นั่นไง แต่เราไม่เห็นใน
ใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ

ถ้าเห็นในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันก็ย้อนกลับมาที่เรานี่ไง พุทธะ
พุทธะคือความรู้สึกรู้สึก พุทธะคือความรู้สึกรู้สึก ความรู้สึกในพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้รู้ๆ ในหัวใจ
ของเรา พุทธะที่นี้ ถ้าเรามีพุทธะที่นี้ แต่เรามองข้ามมันไปใจ

ศึกษา ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ศึกษาที่ศึกษาทางวิชาการ ศึกษาจากพระไตรปิฎก
พระไตรปิฎกนั่นเป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา นั่นนะสูงสุด ส่งเสริมพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ก่อนขึ้นมา องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ก่อนขึ้นมา เป็นผู้เปิดเผยในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มัน
สูงสุดมาตั้งแต่นั้นนะ แล้วมามันก็เรียวกแหลมมาๆ เราส่งเสริมที่ไหน

มันส่งเสริมก็ส่งเสริมคุณธรรมในใจเราเนี่ย ในใจเราเนี่ย ส่งเสริมพระพุทธศาสนาส่งเสริมในใจของเราเนี่ย ถ้าส่งเสริมในใจเราเนี่ย พุทธะมันอยู่ที่นี้ไง เวลาเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในใจเราเฝ้า

ไปวัดๆ ไปซื้อวัตร ซื้อวัตรปฏิบัติ วัด วัดคือวัดใจเฝ้า ไปวัดแล้วชื่นใจใหม่ ไปวัดใจแล้วทุกข์ยากใหม่ ไปวัดใจแล้วมันเบียดเบียนหัวใจเราใหม่ ไปวัดแล้วหัวใจมันลงไม่ได้ ไปวัดๆ วัดซื้อวัตรปฏิบัติ ซื้อวัตรวัดหัวใจของเราเฝ้า ถ้ามันซื้อวัตรวัดหัวใจของเรา เนี่ยวัตรปฏิบัติ

ถ้ามันเป็นวัตถุ วัตถุมันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง นั่นมันเป็นที่ว่าเรื่องของความรู้สึก คนเกิดมานะ กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน เกิดจากพ่อจากแม่คนเดียวกัน แต่ความรู้สึกนี่ก็คิดก็แตกต่างกัน มันแตกต่างกันเพราะเขาสร้างเวรสร้างกรรมของเขามา ถ้าเธออย่าคิดอย่าทำงานเป็นจริตจนเป็นนิสัย การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะแต่ละภพแต่ละชาติมันทำสิ่งใดมา ถ้ามันทำเวรทำกรรมของมันมา มันฝังมากับใจนั้น จริตของใจ เนี่ยพันธุกรรมของจิตๆ มันเป็นจริตเป็นนิสัย มันจะคิดอยู่อย่างนั้นนะ แต่คนเป็นพ่อเป็นแม่ก็พยายามจะกล่อมเกลี้ยง พยายามเลี้ยงดู พยายามถนอมรักษา เนี่ยไง มันหน้าที่ของพ่อของแม่ เพราะพ่อแม่ต้องการให้ลูกมีความสุข แล้วมีความสุขๆ มันสุขที่ไหน

ความสุขถ้าเขามีกรรมเป็นที่พึงเถิดนะ เขาจะเคารพพ่อเคารพแม่ของเขา คนที่มีคุณธรรมในใจนะ กตัญญูกตเวที ชีวิตนี้ได้แต่ใดมา ชีวิตนี้ได้แต่ใดมา อยู่ในครรภ์ของแม่มา ๙ เดือน กินเลือดในอกของแม่มาตลอด ชีวิตนี้ได้แต่ใดมา แล้วสิ่งที่แม่ให้ชีวิตนี้มา พ่อแม่ให้ชีวิตนี้มาแล้วอะไรมันจะมีค่าไปกว่านี้ล่ะ แต่ถ้าคนมันคิดลบ พ่อแม่ไม่รัก พ่อแม่รักคนอื่น มันผลาญเขา เห็นไหม จริตนิสัยมันเป็นแบบนี้ ถ้าจริตนิสัยอย่างนี้ คนเราเกิดมา เกิดมาจากพ่อจากแม่เดียวกัน แต่ความรู้สึกนี่ก็คิดคนไม่เหมือนกัน มันมีเวรมีกรรมไง อภิชาติบุตร บุตรที่ดีกว่าพ่อกว่าแม่ บุตรที่จะมาค้าชูพ่อแม่ นือภิชาติบุตร บุตรที่สร้างคุณธรรมกันมา ได้สร้างความคิดกันมา บุตรที่มาล้างมาผลาญ บุตรที่มันทำลายเหยียบย่ำน้ำใจให้พ่อแม่มันเจ็บปวดเหยียบมันเข้าไป เพราะอะไร เพราะมันความไม่พอใจ เนี่ยไง มันอยู่ที่ไหนล่ะ กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กันมา เขาทำของเขาอย่างนั้นมันถึงเป็นจริตนิสัยของเขา

เราเกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ ทุกคนเชิดชูว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ มั่นประเสริฐที่ไหนละ มั่นประเสริฐที่ไหน มั่นทำลายเขาทั้งนั้นนะ ถ้ามันมีกิเลสตัดหาความ ทะยานอยาก มนุษย์นี้ตัวร้าย ทำลายเขาไปทั่ว

แต่ในบรรดาสัตว์สองเท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด ประเสริฐที่ ไหนละ ประเสริฐเพราะปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ เสียสละมาทุกสิ่งทุกอย่าง การเสียสละมา เสียสละมาเพื่อใคร ก็เสียสละมาเพื่อใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น เพราะ อำนาจวาสนาบารมีมันจะเต็มขึ้นมามันเต็มขึ้นมาจากการกระทำ วาสนาของคนไม่เกิดมาจาก ลอยจากฟ้า วาสนาของคนเกิดจากการกระทำทั้งนั้น ใครทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่นั่นมันมีความ ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ ปรารถนามาเป็นพระโพธิสัตว์ เสียสละมาตลอด เสียสละทุกๆ อย่าง ชาติสุดท้ายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ทุกๆ องค์ต้องเสียสละลูก เสียสละเมีย เพราะความผูกพันของสัตว์โลกเรื่องกามราคะสูงสุด ไม่มีสิ่งอื่นใดมันจะมีปัญหาไป มากกว่ากามราคะ ถึงที่สุดแล้วการเสียสละอย่างนั้นเสียสละเป็นสัญลักษณ์เท่านั้น เพราะยังไม่ เป็นพระอรหันต์ แต่ด้วยอำนาจวาสนา ด้วยการส่งเสริมมา ด้วยการเสียสละมาทุกๆ อย่าง เสียสละมา จนถึงสุดท้ายก็ต้องเสียสละลูก เสียสละเมีย การเสียสละอย่างนั้นเสียสละให้มัน สะเทือนหัวใจ มันสะเทือนหัวใจ มันเป็นเรื่องเป็นรอยไว้แล้ว มันสะเทือนหัวใจมาก

พระเวสสันดรเป็นนักรบ เป็นนักรบนะ แล้วเวลาชุกมาขอ มันเป็นยาก แล้วอำนาจ อำนาจของกษัตริย์ อำนาจของกษัตริย์เรียนมาด้วยนักรบ นักรบ ทำไมจะทำไม่ได้ มันทำได้ ทั้งนั้นนะถ้ามันรังแกลูก แต่ด้วยหัวใจที่มันสะเทือนใจ ก็ทนเอาๆ ทนเอาสภาวะแบบนั้น นี่ไง การสั่งสมมาๆ จริตนิสัยมันสั่งสมมาอย่างนั้น ถ้าสั่งสมมาอย่างนั้น เขาสร้างของเขามา เขาทำของ เขามา มันเป็นเรื่องเป็นรอยมา แล้วถึงที่สุดแล้วเวลาจะตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ เจ้า ท่านก็ต้องค้นของท่านเอง

เวลาปัญญามันเกิดๆ ใจ เวลาพระอรหันต์แต่ละองค์ที่จะเกิดขึ้น เกิดขึ้นจากมรรคญาณ เกิดขึ้นจากมรรคจากภายใน เกิดขึ้นจากภาวนามยปัญญา เกิดขึ้นจากศีล สมาธิ ปัญญา มรรค ๘ มรรค ๘ ศีล สมาธิ ปัญญา ส่งเสริมคุณธรรมๆ ส่งเสริมกันที่นี้ ถ้าเราส่งเสริมคุณธรรม เรา อเส วนา จ พาลานั ปณฺฑิตานญจ เสวนา เราไม่คบคนพาล เราจะคบบัณฑิต คบบัณฑิต บัณฑิต จะดู นิสัยเขา ให้ดูเพื่อนเขา ถ้าเพื่อนเขาเป็นบัณฑิต คนนี้เป็นบัณฑิต ถ้าเพื่อนเขาพาลทั้งนั้นเลย เขา บอกเขาเป็นบัณฑิต เราเชื่อไหม นี้จะดูเขา ให้ดูที่เขาคบเพื่อนเขา

แต่เวลาเราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา อารมณ์ความรู้สึกที่มันบีบคั้นหัวใจ ไอ้คนพาลๆ มันคิดเห็นแก่ตัวมัน มันก็ไม่ได้ นี่ก็ไม่ได้ ไม่มีอะไรได้สักอย่างเลยเวลามันจะทำความดี เวลามันจะเสียสละ ไม่มีอะไรได้สักอย่างเลย เวลามันเห็นแก่ตัว ได้ๆ หมดเลย นี่พาล ไม่คบมัน ถ้าไม่คบมัน เราพุทโธ พุทโธๆ เสีย เพราะเราจะคบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาหายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ พยายามนึกพุทโธของเราไว้ นึกพุทโธของเราไว้ เราจะคบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คบนะ คบ คบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลามันละเอียดเข้าไปๆ มันจะมีความสุขของมัน เวลาเราคบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะมีความสุข เราจะมีความสุข เราจะมีธรรมะ เราจะมีความระงับ สิ่งที่เราจะไปพาลใส่ใคร เราจะไปทำร้ายใคร มันวางได้หมด มันวางได้หมด แม้แต่แค่เราคบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะชักนำให้เราเป็นคนดี ชักนำให้จิตใจดวงนี้เป็นอิสระ ชักนำให้จิตใจดวงนี้เข้าสู่ธรรม

เราจะมีธรรมเป็นที่พึ่งเกิด จงมีธรรมเป็นที่พึ่งเกิด แล้วเราไม่รู้จักรักรวมเป็นที่พึ่ง เราไม่รู้จักรักรักรวมเป็นที่พึ่งได้เลย ถ้าจะมีที่พึ่งก็พ่อแม่ ถ้ามีที่พึ่งก็พวกพี่น้อง ถ้าเราจะมีที่พึ่ง มันพึ่งได้หรือไม่ เจ็บไข้ได้ป่วยแล้วต่างคนต่างแยกจากกันไป ต่างคนต่างต้องตายไปทั้งสิ้น ไม่มีใครช่วยใครได้ทั้งสิ้น อาศัยพึ่งพากันไปเท่านั้น

แต่เวลาเราคบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันละเอียดเข้ามา ละเอียดเข้ามา นี่มันอะไร จิตใจของเรามันคืออะไร จิตใจของเราได้สัมผัสอะไรบ้าง จิตใจของเรามันรู้อะไร มันวางหมด มันมีความสุขของมัน มันสว่างไสวของมัน นี่ถ้ามันละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไปจนระลึกคำบริกรรมไม่ได้เลย ระลึกถึงคำบริกรรมไม่ได้เลยนะ พอรระลึกไม่ได้ ตัวมันเป็นตัวพุทโธแท้ ตัวพุทโธแท้คือระลึกพุทโธไม่ได้ ถ้ายังระลึกพุทโธได้อยู่เป็นสอง สองเพราะมีพลังงานคือตัวจิตกับตัวระลึกคำบริกรรม มันถึงเป็นสอง

ในปัจจุบันนี้เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เรามีสถานะความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีธาตุ ๔ และขันธ ๕ ธาตุ ๔ คือร่างกายนี้ ขันธ ๕ คือความรู้สึกนึกคิดนี้ ร่างกายและความรู้สึกนึกคิดนี้เกิดจากไหน เกิดจากจิต แต่ไม่มีใครเคยเห็นจิตของตัวเอง เห็นแต่อารมณ์ความรู้สึก เห็นแต่สัญญาอารมณ์ เห็นแต่สิ่งสัญชาติญาณ แต่ไม่เคยเห็นตัวเองเลย

เราจะมีธรรมเป็นที่พึ่งเกิด เรามีคุณธรรม เรามีจิต เรามีสถานะ เรามีความเป็นที่เราระงับ คั่นจักรกรรมขึ้นมาได้ แต่เราไม่เคยสนใจ เราส่งออกไปข้างนอกหมด ส่งเสริมคุณธรรมๆ ส่งเสริม

หัวใจของเรา ถ้าส่งเสริมหัวใจของเรา หัวใจของเราเข้าถึงสังขารม มีคุณธรรมในหัวใจ มันจะมีคุณค่ามาก มันจะมีคุณค่ามาก ชีวิตนี้ได้แต่ใดมา มันจะเห็นคุณค่าเลย ชีวิตนี้ได้จากพ่อจากแม่มาแล้วถ้ามันภาวนาเป็น มันบอกชีวิตนี้ได้จากเวรจากกรรมมา มันได้สร้างบุญกุศลมามันถึงมาเกิดที่นี่ ถ้าไม่สร้างสมบุญกุศลมา เกิดในฟาร์ม ๔๕ วัน เขาเชือด ไปเกิดเป็นเปรตเป็นผี

จิตต้องเกิด จิตไม่มีเวไนวรรค ธรรมชาติของมันเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ มันต้องไปของมันอยู่อย่างนั้น แต่เพราะอำนาจวาสนาเกิดมาเป็นมนุษย์ไง เกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม วันนี้อันจะหยาบ จะละเอียดก็แล้วแต่ ถ้าสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา พ่อแม่ปู่ย่าตายายก็พาเข้าวัด พาเข้าวัดมันก็เป็นจรตนิสัย เป็นนินสัยขึ้นไป ถ้าใครมีอำนาจวาสนามันก็จะลึกลงเข้าไป ถ้าไม่มีวาสนานะ เด็กๆ เข้าวัดขึ้นมามันก็ว่ามันมีสมองนะ

เวลาทางโลกเขาพูดกัน กราบพระเจอแต่ลูกชาวบ้าน ไม่เคยกราบพระถึงพระเลย เวลาเขาพูดกันอย่างนั้นนะ เขาถากเขาถางของเขาด้วยกิเลสตัณหาความทะยานอยาก

ก็ลูกชาวบ้านเขามาบวชพระ ถ้าบวชพระแล้ว ถ้าเขาประพฤติปฏิบัติของเขา ถ้าเข้าไปถึงในใจของเขา เขาจะเป็นพระจากใจของเขา เวลาบวชมาแล้วก็เป็นสมมุติสงฆ์ บวชมา บวชมาโดยธรรมวินัย ถูกต้องตามกฎหมาย ถูกต้องตามธรรมวินัยทั้งนั้นนะ แต่เป็นสมมุติ พอสมมุติขึ้นมา มันก็มีกิเลสตัณหาความทะยานอยากเหมือนเรา สมมุติบัญญัติมันก็คือสมุทัย สมุทัยก็คือความหลงใหล จรตนิสัยของคนหยาบละเอียดแตกต่างกันไป ถ้าใครมีความสามารถ ใครมีสติปัญญา เข้าไปก็รื้อค้นหัวใจของตน ถ้ารื้อค้นหัวใจของตนขึ้นมา ถ้ามันเห็นใจของตนขึ้นมาแล้วมันจะทำความสะอาดด้วยวิปัสสนาญาณ วิปัสสนาญาณคือปัญญารู้แจ้ง รู้แจ้งในอะไร รู้แจ้งเท่าทันในตนเอง ตนเองหลงตัวเอง ตนเองมีความรู้สึกใจ ตนเองเก่งทุกคนใจ ถ้าคนเก่งก็ตายหมดใจ แล้วก็ตายฟรีๆ ด้วย ไม่ตายไม่มีสิ่งใดตกค้างในใจใจ

เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นไป ถ้าจิตสงบแล้วก็ขึ้นสู่วิปัสสนา จิตเห็นอาการของจิต เห็นสติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริง สักกายทิฎฐิ ทิฎฐิยึดมั่นตัวตนของตน นี่ตัวตนยังไม่รู้จัก แล้วถ้าจิตมันสงบแล้วมันถึงจะเห็นของมันได้ แล้วมันยกขึ้นวิปัสสนา เวลามันใช้ปัญญาไป ใช้ปัญญาไป มันจะเกิดมรรคเกิดผล

ธรรมจักรมันหมุน ธรรมจักรๆ ธรรมจักรก็ทำเป็นรูปเคารพขึ้นมา เอาหินแกรนิตไปแกะเป็นรูปธรรมจักร แล้วก็ไปกราบไปไหว้กัน เวลามันเกิดความจริงขึ้นมาในใจ ที่มันหมุนมา ไม่

รู้จักอีก เวลาอะไรเกิดขึ้นมาตกใจ ตกใจก็ถามอาจารย์ “นี่คืออะไร นี่คืออะไร” มันไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น ถ้ามันเคยรู้เคยเห็นขึ้นมามันจะรู้ความจริงของมัน หมั่นพิจารณา หมั่นกระทำของเรา ส่งเสริมคุณธรรมในใจๆ ถ้าใจมีคุณธรรมอย่างนี้

สิ่งที่เราทำๆ กันมา สิ่งนี้มันเป็นบาทเป็นฐาน ทาน ศีล ภาวนา มีการเสียดละทาน มันฝึกหัดหัวใจให้มันเสียดละ จิตใจของคน ของทุกๆ ก็ถูกหามา ของกุทั้งหลายนะ แต่ทำไมมันมีความอยากเสียดละละ ทำไมมันมีความอยากช่วยคนอื่นละ จิตใจที่เป็นสาธารณะมันฝึกหัดๆ การเสียดละทานเขาฝึกหัดอย่างนี้ ถ้าฝึกหัดอย่างนี้ อยู่ในสังคมใดก็ช่วยเหลือเอื้องานกัน สังคมมีแต่เห็นอกเห็นใจกัน สังคมมีแต่น้ำใจต่อกัน สังคมนั้นน่าอยู่ไหม สังคมที่น่าอยู่เพราะคนใจมันเป็นสาธารณะ ถ้าใจเป็นสาธารณะ มันมาจากไหน

เรื่องมีธรรมเป็นที่พึงเกิด ถ้าจิตใจเขาเป็นอย่างนั้นแล้ว คนรอบข้างเขาจะชื่นชมเขา ถ้าคนรอบข้างชื่นชมเขา เขาจะมีปัญหาสิ่งใด คนรอบข้างก็จะคอยช่วยเหลือเขา นี่เขาเกิดบารมีบารมีเกิดจากอะไร เกิดจากการกระทำของเขา นี่ระดับของท่าน ระดับของท่าน

ถ้ามีศีล ศีลคือความปกติของใจ ถ้าเกิดภาวนาขึ้นมา ภาวนาเกิดมรรคเกิดผลขึ้นมา ถ้าภาวนาเกิดขึ้นมามันจะซึ่งใจ

ครูบาอาจารย์ของเรา นะ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเราท่านเคารพบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหนือศรัทธา เหนือหัว เหนือทุกๆ อย่าง ท่านเคารพบูชาขนาดนั้น แต่เวลาเราเทศน์ว่าการมันต้องเป็นสัจจะความจริงขึ้นมาในใจใจ ถ้าเป็นสัจจะความจริงขึ้นมาในใจ ท่านถึงคอยเตือนพวกเรา การศึกษานั้นไม่ได้ศึกษาแบบปลวก ปลวกมันกินไปทั้งเล่ม เราเอาพระไตรปิฎกมาต้มกินมันยังไม่ฉลาดเลย มันฉลาดขึ้นมา มันฉลาดที่การฝึกหัดนี้ ถ้าคุณธรรมในหัวใจมันเจริญ เจริญที่นี้ เจริญที่การฝึกหัดของเรา

ถ้าการฝึกหัดของเรา เราภาวนาของเราขึ้นมา มันทุกข์มันยากขนาดไหน ถ้าภาวนาทุกข์ยากขนาดไหน เป็นศีล สมาธิขึ้นมา มันถึงรู้การกระทำ เหมือนพ่อเหมือนแม่ พ่อแม่จะมีสถานะมา พ่อแม่จะร่ำรวยมา พ่อแม่ต้องปากกัดตีนถีบ พ่อแม่หาเงินหาทองมา พ่อแม่ไปซุบมือเปิบ ไปเปิดเอาทองมาจากตู้ไหน ก็เขาทำงานมา เขาหาของเขา

ครูบาอาจารย์ของเราเหมือนกัน ถ้าจะเป็นคุณธรรมขึ้นมา ท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้า การประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ท่านจะสงวนรักษา สัปปายะ ๔ สถานที่ที่เป็นสัปปายะ อาหารเป็นสัป ปายะ หมุกณะพรรคพวกเป็นสัปปายะ มีทิฏฐิมานะเท่าๆ กัน ไม่ใช่สุดโต่งคอยขัดคอยแย้ง คอย ขัดคอยแย้งคอยฝ่าฝืนไม่ให้ประพฤติปฏิบัติ

สำคัญที่สุด ครูบาอาจารย์เป็นสัปปายะ หัวหน้า หัวรถจักรที่มันชักนำไป ถ้าหัวรถจักรมัน ไม่ชักไปถึงเป้าหมาย มันชักหัวรถจักรนั้นไปไม่ได้ หัวรถจักรนั้นมันต้องมีหัวรถจักร หัวรถจักร คือครูบาอาจารย์ของเรา ถ้าครูบาอาจารย์ถ้าเป็นจริงๆ สัปปายะ ๔ ถ้าสัปปายะ ๔ สถานที่อย่าง นั้นมันสมควรในการประพฤติปฏิบัติ ถ้ามันสมควร

ถ้าหัวรถจักรมันไม่มี มันนอนแช่อยู่บนรางนั่นแหละ มันไปไม่ได้หรอก แต่มันบอกมัน ถึงที่เป้าหมายแล้วนะ นี่เวลากิเลสมันฟูในใจมันเป็นอย่างนั้น

นี่พูดถึงว่าถ้าใจมันมีคุณธรรมในใจ ถ้าคุณธรรมในใจนะ ถ้าคุณธรรมในใจของเราแล้ว คนมีคุณธรรมในใจมันวัดได้หมดแหละ มันรู้มันเห็นไปหมด จะพูดไม่พูด

ฉะนั้น สิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ เราใช้ร่วมกัน ฉะนั้น ขอแค่มารยาท ขอแค่มารยาท พอ ไม่ต้องสูงส่งเกินไป ขอแค่มารยาท ให้มีมารยาทต่อกัน ใจเขา ใจเรา จิตใจที่สูงส่งเขามา เขาก็ ต้องการความสงบสงัดของเขา จิตใจของคนที่ดีต่อย “โอ้ย! ที่นี่ดีมาก ๆ” มันไม่ดีเพราะเอ็งนั่นแหละ เพราะเอ็งเป็นคนพูดนั่นไง มันดีของมันอยู่แล้ว จะพูดไม่พูดก็ดีของมันอยู่แล้ว ไม่ต้องพูด รักษาใจของตนเพื่อประโยชน์กับตน เอวัง